© Український переклад. Ю. Я. Лісняк, 1992.

...Від великих див

Навшпиньки кожен у ті дні ходив.

Сатири єпископа Голла

Я — велика людина. Тобто — я був великою людиною; але я й не автор "Джуніуса", і не Залізна Маска, бо звуть мене, як гадаю, Роберт Джонс, і народився я десь у місті Димошумі.

Перше, що я зробив у своєму житті,— я вхопився обома руками за свій ніс. Мати, побачивши це, назвала мене генієм, а батько заплакав з радості й подарував мені трактат із носології. Той трактат я проштудіював, ще як мені не пошили перших штанів.

Тоді я почав намацувати свій шлях у науку і незабаром зрозумів, що, коли в тебе ніс досить помітний, він тебе виведе в люди. Але моя увага не обмежувалась самими теоріями. Щоранку я кілька разів смикав себе за носа й вихиляв півдесятка чарочок.

Коли я підріс, батько одного дня закликав мене до свого кабінету.

— Сину,— сказав він, коли ми сіли.— Яка головна мета твого життя?

— Вивчення носології, тату,— відказав я.

— А що ж таке носологія, Роберте?

— Носологія — це наука про носи,— відповів я.

— А ти можеш сказати мені,— спитав він,— що означає слово "ніс"?

— Ніс, тату,— глибоко втішений, відповів я,— має різні визначення у майже тисячі різних авторів. (Тут я вийняв годинника). Тепер полудень чи близько того, і до півночі ми встигнемо розглянути їх усі. Для початку: за Бартолінусом — ніс — це той виступ — той горбик — той наріст — той...

— Гаразд, Роберте,— перебив старий добряга.— Я приголомшений обсягом твоїх знань... просто приголомшений... їй же Богу. (Він заплющив очі й приклав руку до серця). Іди сюди! (І взяв мене під руку). Тепер твою освіту можна вважати завершеною — пора тобі вже дбати про себе самому... і нічого кращого ти не придумаєш, як устромити свого носа куди слід... так що... так що... так що... (Він стусаном викинув мене в двері, і я покотився сходами вниз). Так що геть із мого дому, і хай тебе Бог благословить!

Відчуваючи в собі божественне afflatus (1), я вирішив, що ця пригода скорше щаслива, ніж нещаслива. Я вирішив скористатися батьковою порадою. Я вирішив устромити носа куди слід. Я смикнув за нього двічі-тричі й написав брошурку з носології.

(1) Натхнення (латин.).

Весь Димошум загомонів.

"Чудесний геній!" — сказав "Щоквартальник".

"Видатний фізіолог!" — сказав "Вестмінстер".

"Розумний чоловік!" — сказав "Чужоземець".

"Тонкий стиліст!" — сказав "Едінбург".

"Глибокий мислитель!" — сказав "Дублін".

"Велика людина!" — сказав "Бентлі".

"Божественна душа!" — сказав "Фрейзер".

"Один із нас!" — сказав "Блеквуд".

"Цікаво, хто це такий?" — сказала місіс Сініпанчох.

"Цікаво, хто він такий?" — сказала старша міс Сініпанчох.

"Цікаво, хто він такий?" — сказала молодша міс Сініпанчох.

Але я не вділив цим людям ніякої уваги — я саме ввійшов до ательє одного художника.

Герцогиня їйджебогг позувала для портрета; маркіз Такі-так держав герцогининого пуделя; граф Ісейте бавився її нюхальною сіллю; а його королівська високість Нечіпаймен спирався на спинку її крісла.

Я підійшов до художника й задер носа.

— Ох, яка краса! — зітхнула її милість.

— О леле! — прошепотів маркіз.

— О страхіття! — простогнав граф.

— О гидота! — пробурчав його високість.

— Що ви за нього візьмете? — спитав художник.

— За такий ніс — вигукнула її милість.

— Тисячу фунтів,— відповів я, сідаючи.

— Тисячу фунтів? — замислено перепитав художник.

— Тисячу фунтів,— підтвердив я.

— І чудово! — замріяно сказав він.

— Тисячу фунтів,— ще раз сказав я.

— Із гарантією? — спитав він, повертаючи мій ніс до світла.

— Так,— підтвердив я, висякавшись як слід.

— Він цілком оригінальний? — спитав художник, шанобливо торкнувшись носа.

— Угу,— відповів я, відігнувши носа набік.

— Із нього ще не знімали жодної копії? — допитувався він, розглядаючи ніс у лупу.

— Жодної,— запевнив я, задираючи носа вгору.

— Пречудово! — вигукнув він, приголомшений красою того руху.

— Тисячу фунтів,— нагадав я.

— Тисячу фунтів? — перепитав він.

— Саме так,— відповів я.

— Тисячу фунтів? — знову спитав він.

— Атож,— підтвердив я.

— Ви їх матимете,— сказав він.— Що за зразок чесноти! — і негайно виписав мені чек, а тоді зарисував мій ніс. Я найняв помешкання на Джермін-стріт і послав ЇЇ величності дев'яносто дев'яте видання "Носології" з портретом свого носа... Отож малий нудьгар, принц Уельський, запросив мене на обід.

Всі ми були світила науки й добірні люди.

Був там сучасний платонік. Він цитував Порфирія, Ямбліхуса, Плотіна, Прокла, Гієрокла, Максима Тірського й Сіріана.

Був там один адепт удосконалення людини. Він цитував Тюрго, Прайса, Прістлі, Кондорсе, де Сталь і "Честолюбного вченого під час хвороби".

Був там сер Аматор Парадокс. Він зауважив, що всі дурні — філософи, а всі філософи — дурні.

Був там Естетихус Етихус. Він говорив про вогонь, про єдність, про атоми; про двоїсту й предковічну душу; про спорідненість і розбрат; про первісний розум і гомеомерію.

Був там Теологус Теолого. Він говорив про Євсевія й Арі-ана; про єресь і Нікейський собор; про трактаріанізм і консубстанціалізм.

Був там Фрикасе з "Роше-де-Канкаля". Він згадував про мерітон з червоного язика; про кучеряву капусту з оксамитною підливою; про телятину по-сенменульському; маринад по-санфлорантенському; помаранчове мозаїчне желе.

Був там Піяк О'Дудлей. Він завів мову про латур і марк-брюнен; про люсе й шамбертен; про рішбур і сен-жорж; про обріон, монвіль і медок; про барак і преньяк; про грав, про сотерн, про лафіт і про сенпере. Він тільки похитав головою над клодвужо й, заплющивши очі, пояснив різницю між хересом і амонтільядо.

Був там синьйор Тінтотінтіно з Флоренції. Він розважав про Чімабус, Арпіно, Карпаччо й Аргостіно — про похмурі тони Караваджо, про вишуканість Альбано, про колорит у Тіціана, про гладких фламандок Рубенса і про витівки Яна Стена.

Був там ректор Димошумського університету. Він держався думки, що у Фракії місяць називали Бендіс, у Єгипті — Бубастіс, в Римі — Діаною, а в Греції — Артемідою.

Був там і Великий Турок із Стамбула. Він був твердо переконаний, що ангели — коні, півні й бики; що хтось там на шостому небі має сімдесят тисяч голів; що землю держить на собі небесно-блакитна корова з незліченними зеленими рогами.

Був там Дельфінус Поліглот. Він сказав нам, що сталося з вісімдесят трьома втраченими трагедіями Есхіла; з сорока п'ятьма проповідями Ізея; з триста дев'яносто однією промовою Лісія; зі сто вісімдесятьма трактатами Теофраста; з вісьмома книгами Аполлонія про конічні перерізи; з гімнами й дифірамбами Піндара; і з сорока п'ятьма трагедіями Гомера Молодшого.

Був там Фердінанд Фітц Фоссілус Фельдшпат. Він розповів нам усе про підземний вогонь і третинні формації; про газоподібні, рідкі й тверді тіла; про кварц і мергель; про гнейс і граніт; про гіпс і трапп; про тальк і кальцит; про смоляну обманку й рогову обманку; про слюду й сланець; про кіаніт і лепідоліт; про малахіт і тремоліт; про антимон і халцедон; про гематит і про весь світ.

Був там і я. Я говорив про себе; про себе, про себе й про себе; про носологію, про свою брошуру й про себе. Я задер носа й говорив про себе.

"Напрочуд розумний чоловік!" — сказав принц.

"Знаменитий!" — сказали його гості, і другого ранку її світлість герцогиня їйджебогг приїхала до мене з візитом.

"Ви приїдете до Олмеків, красунчику?" — сказала вона, поплескавши мене знизу по підборіддю. "Ще б пак",— відказав я. "Із носом і всім іншим?" — спитала вона. "Безперечно".

"Ось вам картка, любий мій. Можна сказати там, що ви будете!"

"Всім серцем, дорога герцогине". "Пхе! Цього не треба. Аби з усім носом". "Геть з усім, люба моя!" — запевнив я, двічі-тричі вщипнув себе за ніс — і опинився в Олмеків.

Покої були напхані так, що й дихати нема чим. "Він іде!" — сказав хтось на сходах. "Він іде!" — підхопив хтось вище. "Він іде!" — підхопив хтось іще вище. "Він прийшов! — вигукнула герцогиня.— Він прийшов, цей любий хлопчик!" — і, міцно вхопивши мене обома руками, тричі поцілувала в ніс.

Зразу виникла неабияка сенсація. "Diavolo!" (1) — вигукнув граф Козероггіо. "Dios guarda!" (2) — промурмотів дон Стілетто. "Mille tonneres!" (3) — прогарчав принц де Жабокряк. "Tousand Teufel!" (4) — мовив барон фон Блямбург. Це годі було стерпіти. Я розсердився. "Сер,— сказав я йому,— ви мавпій". "Сер,— відповів він,— Donner und Blitzen!" (5) Кращого годі було й бажати. Ми обмінялись візитними картками. Наступного ранку біля Крейдяної ферми я відстрелив йому носа, а тоді поїхав з візитами до друзів. "Bete!" (6) — сказав один. "Дурень!" — сказав другий. "Бовдур!" — сказав третій. "Йолоп!" — сказав четвертий.

"Недотепа!" — сказав п'ятий. "Телепень!" — сказав шостий. "Іди геть!" — сказав сьомий. Все це смутило мене, і я пішов до батька. — Тату,— спитав я,— яка головна мета мого життя?

(1) От чорт! (Іт.)

(2) Боже, борони! (Ісп.)

(3) Тисяча громів! (Фр.)

(4) Тисяча чортів! (Нім.)

(5) Грім і блискавка! (Нім.)

(6) Тварюка! (Фр.)

— Сину,— відповів він,— це вивчення носології, як і перше; але, відстреливши баронові носа, ти перебрав міри. У тебе прегарний ніс, це правда; але в Блямбурга тепер нема ніякого. Тебе засудили, а він став героєм дня. Я згоден з тобою, що в Димошумі велич світського лева відповідає розмірам його носа,— але, їй же Богу, годі змагатися з левом, що того носа зовсім не має.